

SOCIETAT

El 1r Congrés d'Història Local de Castellar del Vallès

Silvia Sáiz - Ernest Gallart

D'ençà la creació de l'Arxiu Municipal de Castellar del Vallès (AMC), l'any 1996, els estudis sobre història local i l'entorn dels seus agents van patir un fort revulsiu, especialment quan a la investigació històrica.

A redós d'aquest equipament, i amb una forta implicació de la Regidoria de Cultura, es van oferir unes condicions materials i unes infraestructures que facilitaren granment les recerques dels investigadors locals. És per això que l'Arxiu Municipal ha anat aglutinant un seguit d'historiadors, d'arqueòlegs i altres científics socials que treballen en projectes amb coordinació o amb relació amb aquest servei públic. Aquesta mútua interrelació va permetre conèixer quines eren les necessitats i les aspiracions d'aquests professionals que es concretaren en tres aspectes bàsics: disposar d'unes eines arxivístiques científiques modernes que permetessin tenir coneixement de quins fons documentals es disposaven a l'hora d'apropar-se a la història local; la necessitat de creació d'un mitjà de difusió on donar a conèixer les investigacions que s'anaven realitzant i que moltes vegades no es culminaven davant la impossibilitat de difondre-les i, finalment, establir uns espais de relació i d'intercanvi entre els investigadors.

Aquest darrer aspecte ha estat un dels principals objectius sobre els quals s'està treballant des de l'Arxiu Municipal. En aquest sentit, cal recordar que ja s'han organitzat un seguit d'actes a Castellar del Vallès amb temàtiques històriques: un col·loqui sobre història social de l'Església, el juny de 1999; una trobada d'investigadors sobre l'èxode, l'internament i l'exili dels republicans (1939-1945), el febrer



Acte de presentació del 1r Congrés d'Història Local de Castellar del Vallès (AMC).

de 2000 i el *Primer Congrés sobre l'èxode, l'exili, l'internament i la deportació dels republicans espanyols (1939-1945)*, el gener de l'any 2002.

Respecte a la història local, mai s'havia organitzat cap mena d'acte d'aquesta mena i encara quedava per bastir un primer punt de trobada. És per això que recollint aquesta aspiració, especificada per arqueòlegs, historiadors, per investigadors, àdhuc per ciutadans interessats, l'Arxiu Municipal i la Regidoria de Cultura van proposar la celebració d'un *Primer Congrés d'Història Local de Castellar del Vallès*. La convocatòria s'adreçava a tots els investigadors que portessin a terme projectes de recerca d'història local i que volguessin difondre'ls, tot compartint experiències, metodologies de treball i fons, i als ciutadans interessats a tenir notícia de les darreres investigacions i a participar en la construcció de la historiografia local.

Paral·lelament es constituí una comissió científica on foren convidats a participar una sèrie d'investigadors locals a fi i efecte de valorar les comunicacions presentades i preparar l'edició de les actes del Congrés.

El Congrés se celebrà el 8 de març de 2003 a cal Botafoc i s'estructurà a partir d'una ponència marc sobre història local i dos grans àmbits de treball, amb ponència específica, i amb la presentació dels treballs adscrits a cada bloc temàtic: el primer, adreçat a l'arqueologia i al patrimoni de Castellar del Vallès i un segon, a la història de Castellar del Vallès. Finalment s'establí un debat – col·loqui en format de taula rodona.

En total es van s'han presentat un conjunt de deu comunicacions al Congrés, de les quals dues corresponien al primer apartat i vuit al segon, participació que valorem d'una manera molt positiva i més si tenim en compte la relació número d'habitants–treballs presentats, molt superior a la ràtio d'actes realitzats recentment en

altres municipis amb un pes demogràfic molt superior. Cal destacar també que va ser molt favorable l'acollida entre els ciutadans amb la participació d'un total de quaranta-dos assistents.

Cronològicament les comunicacions debatudes abasten la totalitat d'etapes històriques amb una gran presència numèrica d'estudis relatius a la contemporaneïtat immediata (segle XX). Temàticament s'adrecen a l'estudi del poblament local i els seus estadis, la quotidianitat i la història econòmica de mitjan de segle XIX, la Guerra Civil, en les seves vessants del dia a dia i de la repressió religiosa a la rereguarda, l'èxode i l'exili de 1939 i els moviments migratoris de la segona meitat de segle XX dins el marc socioeconòmic del *desarrollismo* franquista. Tipològicament abasten l'arqueologia, l'antropologia, el documentalisme, la història econòmica, política i social i la literatura social.

L'aportació central al Congrés, marcadament reflexiva i que va obrir l'acte, va ser la del Dr. Michel Leiberich, professor de la Universitat de Perpinyà, de Besançon i de la UAB, amb una ponència marc amb el títol *La història local*, on analitzava l'ús i els rols de la història local dins la historiografia.

Seguidament, s'exposà una ponència en el marc del primer àmbit, arqueologia i patrimoni de Castellar del Vallès, a cura de Joan-Manel Coll i Jordi Roig titulada *L'arqueologia a Castellar del Vallès. Resum historiogràfic i síntesi*. Seguidament es passaren a debatre les comunicacions presentades que són les següents: Joan-Manuel Coll i Riera: *La Soleia del Cosidor (Castellar del Vallès, Vallès Occ.)*. *Des de la prehistòria fins al segle XXI: la utilització d'un espai durant els darrers cinc mil·lennis segons l'arqueologia* i Jordi Roig i Buxó – Joan-Manuel Coll i Riera: *El conjunt arqueològic de Sant Esteve de Castellar Vell (Castellar del Vallès, Vallès Occ.): el vilatge i l'església d'època carolingia i comtal (segles IX-X i XI-XII)*.

Pel que fa al segon àmbit, Història de Castellar del Vallès, el ponent fou l'historiador Ernest Gallart amb una ponència sobre *Els exilis de 1939 des de Castellar del Vallès*. Tot seguit es passà a la relació de les comunicacions presentades: Ernest Gallart i Vivé. *Per terres de França: l'èxode i l'exili de Maria Teresa Ventura i Valls (1939-1949)*; Llorenç Genescà. *Migrants i migracions a Castellar del Vallès (1940-1970): trànsits vitals des de La Higuera de Arjona*; Marcel Germà i Artigas. *El reverend Joan Germà i UMBER*; Ester Planas i Bort. *Estudi comparatiu d'una sèrie de censos del segle XIX*; Montse Rueda Miralles – Erika Vargas Herrera. *La Guerra Civil a Sentmenat*; Sílvia Sáiz. *Els primers temps de la guerra civil a Castellar del Vallès a través del setmanari La Farga. Una primera aproximació*; Sílvia Sáiz i Calvó-Ernest Gallart i Vivé. *El Mor-Bihan, terra de refugi: una aproximació als exilis republicans a França a través del trànsit vital de Carme Insa i Torquet (1939-1941)* i Raquel Ubàguls i Galán. *La Casa Gran: el moviment obrer segons Lluís Montagut*.

Per acabar, es va establir un col·loqui moderat per Ignasi Giménez, en el qual es van efectuar un seguit de preguntes i es va generar un debat del qual sorgiren puntualitzacions i matisos que enriquiren els treballs debatuts.

Globalment, una vegada analitzats els materials i valorats els resultats del Congrés, es van establir les següents conclusions:

- Genèricament el conjunt de ponències i de comunicacions presentades al Congrés, reflecteixen que la història local de Castellar del Vallès és un centre d'interès habitual entre la comunitat científica i que és abordat novament amb tota normalitat pels historiadors, arqueòlegs i investigadors. I que posen en evidència la forta embranzida que està prenent la història local en el nostre terme.

- Les temàtiques abordades a les comunicacions i a les ponències presentades s'insereixen en els grans corrents de recerca històrica que actualment es donen a Catalunya. En conjunt, posen de relleu la superació del localisme, excloent i aïllador, que havia deixat la història local al marge dels grans corrents d'interpretació historiogràfics i la vinculació indissoluble de la història local amb els esdeveniments generals. El centres d'interès de les investigacions reflecteixen la normalitat amb la qual el científic s'adreça a qualsevol temàtica, amb criteris tècnics i històrics, lluny de qualsevol apriorisme o sectarisme, amb la necessitat de tractament de la totalitat d'aspectes per assolir un coneixement i una inter-



Portada del tríptic informatiu del 1r Congrés d'Història Local de Castellar del Vallès, febrer de 2003, AMC.

pretació global dels processos històrics a Castellar del Vallès.

- Constatar l'ús constant de tècniques d'història oral que esdevenen una eina clau per omplir buits historiogràfics i documentals i, a la vegada, proporcionen visibilitat a subjectes que han romàs al marge de les investigacions i identifiquen una gran majoria de la societat que fins ara havia restat aliena al protagonisme històric. I en són una bona mostra les comunicacions adreçades a l'estudi dels immigrants de La Higuera de Arjona i els testimonis dels exiliats locals.

- Els treballs presentats caracteritzen uns projectes de recerca històrica, en procés o finalitzats, que reben el suport tècnic i material de les institucions públiques locals. És un estil de fer història, planificat, de llarga durada, científic, estructurat, amb vinculacions estables amb universitats, centres de recerca i tota mena institucions públiques. Són projectes d'investigació consolidats, que tenen continuïtat i durada en el temps, allunyats d'aproximacions puntuals i efímeres. Presenten un caràcter obert, integrador, perquè permeten la participació de tothom, que és punt de trobada de professionals, estudiants afeccionats i subjectes històrics i que també adquireix una funció de cohesió social en un moment en el qual la nostra vila és destí d'un important flux demogràfic que necessita percebre senyals d'identitat. I la història pot ser un d'ells.

- Les investigacions lliurades al Congrés destaquen la necessitat de seguir incrementant amb nous fons l'Arxiu Municipal que permetin, amb el temps, ulteriors estudis. És, en aquest sentit, que s'han dissenyat estratègies que porten a formular projectes no únicament de producció historiogràfica sinó que alhora recullin i elaborin documents que més endavant esdevindran nous fons documentals públics.

- Amb activitats com aquest Congrés, l'Arxiu Municipal porta a terme les funcions pròpies que li atorga tant la Llei d'Arxius com el mateix Reglament de l'Arxiu Municipal de Castellar del Vallès. En aquest sentit, l'Arxiu Municipal esdevé arxiu de la vila que a més del tracta-

SOCIETAT

ment arxivístic i la custòdia de la documentació municipal en tots els seus estadis (activa, semiactiva i històrica) és motor de recerca i impulsora de projectes culturals que es coordinen amb la xarxa pública d'arxius de Catalunya. Cal no oblidar que la funció cultural és consubstancial a l'arxiu, d'aquí l'impuls a aquests tipus d'actes.

- Adoptar un sentit de visió àmplia de la història local, que es fa extensiva a l'entorn comarcal, tot acceptant, integrant i publicant una comunicació sobre la Guerra Civil a Sentmenat.

- Promoure la recerca tot donant visibilitat als investigadors i les seves recerques fomentant la difusió a través de la publicació, especialment dels joves historiadors, mitjançant l'òrgan d'expressió de l'Arxiu Municipal, *Recerca, revista d'història i de ciències socials i humanes de l'AMC*.

- Quant al primer bloc, adreçat a l'arqueologia i al patrimoni, destacar i valorar molt positivament els materials presentats al Congrés, que forneixen de novedosos i de valuosos coneixements històrics, resultat de les campanyes arqueològiques efectuades els darrers quinze anys, que caracteritzen, exhaustivament, la totalitat d'excavacions realitzades en el terme de Castellar del Vallès.

Globalment, ens documenten nombrosos assentaments prehistòrics, entre els dos nuclis o poblats del Neolític (entre el 3.500-2.500 a.C.), i una important necròpolis de l'edat del Ferro al Pla de la Bruguera – Sony (s. VII aC). També les excavacions en curs, una d'elles a la plaça Major– Horts de can Torras, que situen l'existència de diferents vilatges, entre els quals se'n destaca el poblat de Castellar Vell. Així mateix reflecteixen l'estudi arquitectònic i arqueològic d'alguns habitatges, com els de can Pèlachs i el de cal Calissó, amb nous coneixements sobre l'etapa baix-medieval i moderna.

- Per acabar, el segon i darrer bloc temàtic del Congrés, que es centrava en la història de Castellar del Vallès, ha suposat l'aparició d'estudis absolutament innovadors pel que fa a la història local com són les aproximacions a l'economia del segle XIX, a diferents



El Dr. Michel Leiberich, professor de la UAB i de diferents universitats franceses, tot exposant la ponència-marc sobre història local (AMC).

aspectes de la Guerra Civil, a l'exili de 1939, i als moviments migratoris que entronquen amb les recerques de més actualitat que es porten a terme a Catalunya. Afegir, que moltes comunicacions són fonts primàries que poden esdevenir eines per a futures investigacions i que enllacen amb l'interès per divulgar els fons de l'Arxiu Municipal.

Finalment com a conclusió general de la taula rodona, realitzar la convocatòria d'una nova trobada en anys vinents, estrènyer tota mena de vincles entre els investigadors sobre temàtica local i seguir donant suport a un model cultural públic, tot impulsant la millora, el manteniment i la creació de noves estructures culturals i demanar la creació d'un museu d'història per a Castellar anàleg al d'altres municipis del nostre entorn. Val a dir que les actes del Congrés seran publicades a *Recerca*, en el número 2.